

İRAN'IN YEMEN'E MÜDAHALESİ: NEDENLERİ VE GELECEĞİ

“

İran'ın Yemen'e müdahalesi 2011'den sonra ivme kazanmaya başlamıştır. Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih, İran'ın ülkenin içişlerine karışmasına olanak tanımıştır. Akabinde Yemen'de Cumhurbaşkanı Salih'e karşı bir devrim yapılmıştır. Devrim sonrası ülke, merkezi devletin zayıflamasıyla bir kaosa sürüklenmiştir. Bu olaylar süresince Husiler, ideolojik olarak yakın oldukları İran'ın tarafında yer almışlardır.

”

Dr. Samir Alabdullah

Uzman, ORSAM

İran'ın Yemen'e müdahalesi 2011 öncesinde başlamıştır. İran, Husileri merkezi hükümetle olan savaşlarında desteklemeye ve güney hareketinin kuzeyden ayrılmasına hız kazandırmaya odaklanmıştır. İran, Yemen'de Şiiliği yaymak için 1980 ve 1990'lı yıllar boyunca Yemen'deki öğrencilerin İran, Suriye ve Lübnan'da eğitim görmeleri için büyük

çaba sarf etmiştir. Bu süreçte Yemen'de yaygın olan dini pragmatizminin etkisi büyük olmuştur.

İran, 2009'da güneyin ayrılması ve kuzeyin yeniden kurulmasını için “Yemen Huş Hal” (“Mutlu Yemen”) isimli bir proje ortaya atmıştır. İran'ın Yemen'e müdahalesi 2011'den sonra ivme kazanmaya başlamıştır. Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih, İran'ın ülkenin içişlerine karışmasına olanak tanımıştır. Akabinde Yemen'de Cumhurbaşkanı Salih'e karşı bir devrim yapılmıştır. Devrim sonrası ülke, merkezi devletin zayıflamasıyla bir kaosa sürüklenmiştir. Bu olaylar süresince Husiler, ideolojik olarak yakın oldukları İran'ın tarafında yer almışlardır. İran, Güney Yemen'de Güney Yemen Eski Devlet Başkanı Ali Salim el-Bayd başta olmak üzere pek çok siyasetçi ile temaslar gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte İran; Lübnan, Irak ve Suriye'de güney hareketinin bazı kanatlarına para, medya, silah ve eğitim hususlarında destek olmuştur. Sonrasında ise Husiler, Kuzey Yemen'de otoriteyi ele geçirmiş ve güney bölgelerde egemenliklerini genişletmişlerdir. Husilerin güçlenmesine paralel olarak İran, Güney'deki grupları desteklemekten vazgeçmiş; İran'ın Yemen'in güney bölgelerindeki iler-

le- Al Müwaylih
y i ş i m a d A L E
d u r - h e r s
muştur. Fakat Yemen'deki ittifaklar ve eğilimler göz önüne alındığında, İran'ın güneydeki gruplara önceden sunduğu desteğin sonraki aşamalarda devam etmesi pek mümkün görünmemektedir.

Husilerden oluşan heyet daha sonra Tahran'a giderek İran ile çeşitli ekonomik anlaşmalar imzalamıştır. Hudeyde Limanı'nı genişletmeyi ve Yemen'e bir yıl boyunca petrol ihraç etmeyi taahhüt eden İran, ayrıca bu bölgede enerji santralleri inşası amacı ile bölgeye bazı uzmanlar gönderme kararı almıştır. Bu anlaşmalar, İran'ın Yemen'e ilişkin rolünde köklü bir değişim meydana geldiğine işaret etmektedir. Husilerin yükselişiyle birlikte güney bölgesindeki gruplardan desteğini çekerek kuzey bölgesindeki aktörlere yönelen İran'ın, Husilerle olan sınırlı ilişkileri yön değiştirerek müttefiklik düzeyine ulaşmıştır.

Yemen'deki güçlerin kontrol haritası

Arap koalisyonu bünyesinde savaşan Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) Yemen'de hükümet güçleri ile İran destekli silahlı güce sahip Husiler arasında yıllardan beri süren iç savaştan askerlerini geri çekeceği yönündeki gelişme, gözleri yeniden savaştan yıkıma uğrattığı Yemen'e çevirdi

BAE, bu süreçte Yemen'deki merkezi hükümetin hiyerarşisi dışında emir komuta ettiği "savaş beylerinin yönetiminde irili ufaklı milis ordularını" silahlandırırken, ülkenin güneyindeki ayrılıkçı Güney Geçiş Konseyi'ne bağlı silahlı grupları destekledi

Abu Dabi yönetimi, Yemen'de aylık ortalama 1,3 milyar dolar civarında kaynak harcıyor

Aden, Dali ve Ebyen'de "Hizam Emni (Güvenlik Şeridi)" isminde milis güçleri oluşturan BAE, güneydeki diğer kentlerde ise "Nuhba (seçkin) Şebvaniye" ve "Nuhba Hadramiye" isimli silah eğitimi verdiği milisleri finanse ediyor

Yemen'den çekileceği belirtilen BAE'nin, geride bıraktığı silahlı güçler üzerinden faaliyetlerini yürüteceğine işaret ediliyor

İran'ın Yemen Müdahalesinin Amaçları

Yemen'deki iç savaşın Suudi Arabistan ile en önemli bölgesel gücünü oluşturan ve bu ülkedeki gelişmeleri radikal şekilde etkileyen Tahran yönetiminin, Yemen'de ulaşmak istediği hedefler şu şekilde özetlenebilir;

- Stratejik bir konuma sahip olan Yemen'de Körfez ülkeleri ve ABD'ye karşı mücadelesinde kendisine fayda sağlayacak ve bölgedeki siyasi denklemlerde etkili olacak şekilde nüfuzunu güçlendirmek. İran bu hamlesiyle etkisini ve hegemonyasını genişletmek, merkezi alanlarda aktif olmak ve Körfez ülkelerini vekilleri aracılığı ile kuşatmak niyetindedir.

- Bölgedeki nüfuzunu genişletmek için yerel temsilcilerle işbirliği yapmak, Lübnan'da Hizbullah faktörünü Husiler aracılığıyla yeniden canlandırmak, Husileri Suriye, Hizbullah ve Irak'ı kapsayan bölgesel eksene entegre etmek ve müttefiklerinin yardımlarıyla Yemen devlet ve hükümet organları üzerinde hakimiyet kurmak.
- İran'ın petrol ihrac etmesini önleyen yaptırımlar hesaba katılarak Yemen'deki Bab-ül Mendep Boğazı ile küresel enerji-ticaret yolunu tehdit edebilmek.
- On İki İmam itikadına göre Şiiğin yayılması için İran'ı Arap Yarımadası'nda bir basamak haline getirmek.

- Ülke içinde yaşanan ekonomik ve politik krizi sonlandırmak için dışarıda başarıya ulaşmak.

İran'ın Husilere Desteği

Bu şekilde amaçları olan İran yönetiminin Husilere yönelik kapsamlı destek sunduğu söylenebilir. Bu bağlamda Tahran yönetiminin tüm itirazlara rağmen Husilere sunduğu destekler şu şekilde sıralanabilir;

Askeri destek: Husilere ulaştırılmak amacı ile kaçak gemilerle Eritre'ye ait adalara silah gönderilmiştir. Bu silahlar daha sonra Yemen'e balıkçı tekneleri veya doğrudan İran'dan yapılan deniz seferleri ile taşınmıştır. Birçok modern silah da dâhil olmak üzere silah gönderisine el konmuştur. Lübnan, Suriye ve Yemen'de militanlara finans sağlayan İran, aynı zamanda bu militanlara askeri eğitim ve medya eğitimi vermiştir. Bununla birlikte Husilerin elindeki silahları güçlendirmiştir. Böylelikle Husiler, Suudi Arabistan'daki hedeflerine saldırılar düzenlemeye başlamışlardır. Suriye devriminden sonra militanları Suriye'ye taşımak zorlaştığı için Eritre toprakları kullanılmıştır.

Siyasal ve medyatik destek: İran, Yemen'de siyasi partilerin kurulmasına; üç televizyon kanalının, çeşitli gazetelerin ve internet sitelerinin faaliyete başlamasına destek vermiştir. Husilerin Lübnan ve İran'da medya eğitimini aktif hale getirmiştir. Burslar özellikle Kum'da Husi hareketine mensup olanlara ve aşiret liderlerinin çocuklarına verilmiştir. İran ayrıca, Yemen'de On İki İmam itikadını yaymak için çeşitli dini kurumlar

kurmuştur. “Dar’ul Ulumu’l Ulya”, Aden’deki Câferî Medresesi ve Sana’daki Bedr İlim Merkezi söz konusu kurumlardandır.

İran’ın Yemen’e Müdahalesinin Tehlikeleri

İran’ın bölgede izlediği politika Ortadoğu’daki istikrarsızlık, dini-siyasi farklılıklar ve yoksulluk gibi sorunlardan yararlanmak üzerine şekillenmiştir. Bölgenin sorunlarını çözmek için çaba harcamamakta; aksine Yemen’in iç işlerine müdahale edebilmek için sorunların içinden çıkılmaz bir hal alması için çalışmaktadır. İran’ın müdahalesi, Yemen’deki ayrılıkların ve mezhepsel bölünmelerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. İran, bu süreçte problemlerin ve krizlerin oluşmasına sebebiyet vermekte ve aynı zamanda Yemen’i istikrarsızlığa sürüklemektedir.

İran, Yemen’den geçen bazı gemilere yapılan saldırılarda Husileri destekleyerek uluslararası deniz yollarının güvenliği için bir tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca İran, korsanlıkla mücadele bahanesi adı altında Yemen’e bazı savaş gemileri göndermekte ve burada deniz üssü kurmayı hedeflemektedir. Yaptırımlar ve İran petrolüne uygulanan ambargodan sonra İran, yaşanan anlaşmazlığı bölgesel bir savaşa dönüştürmek ve petrol geçişini engellemek istemektedir.

Dolayısıyla radikal grupların artmasına katkıda bulunan İran’ın müdahalesinin Husileri, Zeydilikten uzaklaştırarak siyasi emellerini gerçekleştirmek için şiddete başvuran ve Sünnilerin yaşadığı yerleri işgal eden bir topluluk haline dönüştürdüğü söylenilebilir. Tüm bu

gelişmeler, mezhepçiliğin ve aşırıcılığın yükselişe geçmesine ve el-Kaide gibi radikal örgütlerin yeniden canlanmasına neden olmuştur.

İran’ın Yemen’e Müdahalesinin Geleceği

Bu konuyla ilgili en tehlikeli senaryo, Yemen’de İran nüfuzunun artması ve İran’ın Yemen’in bölünmesi için çabalayan Husilere maddi, siyasi ve askeri desteğini sürdürmesidir. Diğer tehlike ise güneydeki mevcut çatışmadan ve Arap ülkeleri arasındaki anlaşmazlıklardan yararlanabilecek İran’ın, bu bölgedeki bazı gruplar ile işbirliği gerçekleştirmesi ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi küresel güçlerin İran’ın faaliyetlerine karşı kayıtsız kalacak olmasıdır. Bir diğer senaryo ise, İran’ın etkisinin azalmasıdır. Bu da İran’a uygulanan yaptırımlar göz önüne alındığında Yemen ve bölge için en faydalı senaryo olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suudi Arabistan ve Arap koalisyonu ise, şu ana kadar İran ile direkt olarak karşı karşıya gelmemiştir. Ancak Husiler tarafından İran ile imzalanan anlaşmaların uygulamaya konulmasını Suudi Arabistan ve Arap koalisyonu engellemişlerdir. Irak’ta olduğu gibi, Yemen’de de uluslararası toplumun stratejik boşluğa düştüğü görülmektedir.

İran’ın bölgedeki etkisini devam ettirmesinin önündeki engellerden biri, Yemen arenasının niteliğidir. Husilerin halktan yeterince destek görememesi, maddi ve insani kaynaklardan yoksun olması, Zeydilik ile On İki İmam itikadı arasında yaşanan mezhepsel ayrılık ve

İran’ın Yemen’deki kabile olgusuyla başa çıkma konusundaki tecrübesizliği, İran etkisinin Yemen’de kalıcı olmayacağına işaret eden faktörlerdir.

Husiler ile İran arasındaki ilişki, Yemen Devlet Başkanı Abdurabbu Mansur el-Hadi ile Suudi Arabistan arasındaki gibi kader ortaklığına dayanmamaktadır. İran, siyasi bir nüfuz elde etmek için Husileri kullanmaktadır. Onları Lübnan’daki Hizbullah gibi diğer stratejik müttefikleriyle bir tutmamaktadır. Diğer müttefikleri ile karşılaştırıldığında Husilere verdiği destek asgari düzeyde kalmaktadır. İran, Zeydilik gibi ılımlı bir Arap Şii mezhebini desteklememektedir. Bununla birlikte Husilerin, İran’ın Yemen’deki en güçlü müttefiki olduğu da bir gerçektir.

Umman ve Rusya da Husiler üzerinde İran ile eşdeğer bir etkiye sahiptir. 2015 yılında, Halid Bahah hükümetinin istifası sonrasında Husilerin hükümet kurmasını engelleyen İranlılar değil Ruslar olmuştur. İran’ın Husiler üzerindeki kontrolünü artırması ve azınlıklar üzerinden Yemen’deki siyasi olaylara dahil olması, Bahreyn ve Kuveyt gibi büyük oranda Şiiliğin hâkim olduğu ülkelerde de etkisini artıracığı anlamına gelmektedir. Sonuç olarak İran, Yemen’deki savaşı sonlandırmak niyetinde değildir. Çünkü savaşın sonlanması, bölgedeki nüfuz mücadelesinde İran’ın kullandığı bir kartını kaybetmesi anlamına gelmektedir. Bu sebeple İran’ın Yemenliler arasındaki mezhepsel bölünmeleri derinleştirmeye devam edeceği söylenebilir. ■